

Pienestä halosta koruksi: kännykän lyhyt historia

Paula Havaste

Niko Kettunen & Timo Paukku 2014. Kännykkä. Lyhyt historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 240 s.

Hyvälle tietokirjalle ei riitä, että sen asiatiedot ovat tutkittua tietoa. Ei riitä sekään, että tiedot on hyvin jäsennelty. Hyvän tietokirjan pitää olla näiden lisäksi kieleltään taidokas.

Niko Kettusen ja Timo Paukun Kännykkä on hyvä tietokirja. Kirja jaksaa kiehtoa kärsimättöminkin lukijaa, sillä se etenee kivasta tarinasta toiseen. Tarinoiden väleihin on ujutettu tarpeellinen faktatieto teknisiä yksityiskohtia myöten. Kirjan lukeminen on kiehtovaa myös sille, jota kännykän historian lisäksi kiinnostaa tietokirjan rakenne metatasolla, sillä aina, kun faktaa uhkaa olla liikaa, tarina keventää, hauskuttaa ja saa naurahtamaan.

Anekdootteja on paljon, ja moni lukija voi hämmentyäkin hauskuuden takia. Saako tietokirjan lukijaa naurattaa? Anekdootteina toimivat myös kirjan kuvat. Koska mainoskuvat 1970-luvulta 2000-luvun alkuun ovat armottoman vanhentuneita, ne ovat hassuja. Kuvien puhelin oli pienen halon kokoinen möhkäle, kännykän nurkasta vedetään puhelun ajaksi esiin pikku antenni ja tyylikkäällä naisilla on huimat olkatoppaukset.

Tietokirja saa olla hauska

Tärkeintä tietokirjassa on kuitenkin sen tarjoama tieto. Tietokirjan tehtävä on seuloa suuresta tietoaaineistosta ne elementit, jotka tekevät kirjan käsittelemän ilmiön ymmärrettäväksi. Vaikka samat faktat löytyisivät internetistä (vaikkapa sillä kännykällä), niin tietojen seuloamiseen, arvioimiseen ja yhteen saattamiseen tarvitaan ammattitaitoa. Tietokirjailijat tekevät tämän puolestamme.

Kännykkä-kirjassa edetään vielä askel pitemmälle: yhteen ilmiöön perehtymällä tullaan kertoneeksi yhteiskunnasta sen ympärillä. Kännykkä esineenä asettuu yhteiskunnallisen muutoksen merkiksi, ja siksi tekstissä kerrotaan paljon matkapuhelinverkkojen ja -markkinoiden poliittisista taustoista. Hämmentyneen Gorbatshevin ensimmäinen kännykkäpuhelu on näiden tarinoiden klassikko, mutta yhtä lailla kirja selvittää Soneran UMTS-kauppojen tai Yhdysvaltojen markkinoiden merkitystä.

Lisäksi yksittäiset faktat tulevat selväksi. Tekniikkaan perehtymätönkin ymmärtää kirjan luettuaan, mikä määrä insinööritaitoa on tarvittu, jotta sekä kännykkä itse että sen vaatimukset vaikkapa verkkojen tai tiedonsiirtonopeuksien suhteen tulivat täytettyä.

Tällaista kirjaa, jonka faktatieto on kuranntia ja tyyli taitavaa, kannattaa lukea esimerkiksi. Siitä voivat oppia hyvän tietotekstin tekemistä kaikki kirjoittavat ihmiset; yläkoululaiset ja abiturientit, opiskelijat ja työssään raportteja rustaavat. Kettunen ja Paukku osoittavat, kuinka tietokirja voi ja saa olla hauska, nasakka, ironinenkin. Se ei vähennä lainkaan tiedon kuranntiutta, mutta takaa lukijan koukuttuvan niin, että kirjan hotkaisee kerralla.

Nimi johtaa harhaan

Kirjan nimi on harhaanjohtava, sillä aiheena eivät ole kaikki kännykät, vaan nimenomaan

Nokian puhelimet. Tällaisena nimi on nasakka, ja tokihan juuri Nokian kännykät meitä suomalaislukijoita kiinnostavat. Silti koko matkapuhelinalasta kiinnostunut voi jäädä pettyneeksi. Sopivalla alaotsikolla asia olisi korjattu.

Toinen kauneusvirhe kirjassa on sen viimeinen luku, jonka erilliset teemat olisi voinut taittaa omiksi kokonaisuuksiksi. Nyt ne ovat yhtä ja samaa lukua, joka poukkoilee aiheesta toiseen. Miten huimia näkymiä esimerkiksi nanoteknologia tuo tulevaisuuden kännyköihin? Miten syöpäväitteisiin vastattiin? Miten toinen kotimainen kännykkävalmistaja Benefon vastasi Nokian haasteeseen? Hyviä kysymyksiä, mutta näin toteutettuna lopuluku tuntuu siltä tekstinosalta, joka jäi varsinaisesta tekstistä yli.

Ei todellakaan pelkkä puhe-lin

Kännykkä ei ole pelkkä kätevä pieni liikkuva puhelin, johon tarkoitukseen se luotiin. Uusi teknologia mahdollistaa kiehtovia näkymiä, kun puhelin käy yhä pienemmäksi ja tehokkaammaksi. Rannekelloa muistuttavia kännyköitä myydään jo nyt, ja pian kännykkä taipuu ehkä osaksi kehoa rannekorun tai lävistyksen tapaan.

Kännykkää käytetään yhä vähemmän alkuperäiseen tarkoitukseensa, puhelemiseen. Facebookit ja twitterit ja muut sähköiset yhdessäolon muodot ovat käsillä näppärästi kännykän avulla, tekstiviestit voi sanella. Kännykällä kuvataan erikoisvalokuvia, joita voidaan työstää kännykällä saman tien. Sillä tehdään panoraamaotokset, nopeutukset, hassunkuriset muokkaukset ja kissavideot, jotka postataan saman tien verkkosivustoille.

Hyötyohjelmat ulottuvat kaikkiin ihmiselämän tarpeisiin: on unen vaiheita myötäilevä herätyskello, ravintotieteellisiä tarkkailuohjelmia tai vaikkapa jahtikoiran liikkeitä maastokartalla seuraava sovellus. On taulukkolaskentaa, käänöskoneita ja pankkisovelluksia. Joutoaikana voi valita hupia sadoista ilmaiseleistä, selata Youtuben videoita, seurata suoraa tv-lähetystä tai kuunnella mielimusiikkiaan.

Miten futuristiselta kaikki tämä tuntuikaan vielä viisitoista vuotta sitten! Jo ajatus siitä, että voisi katsoa taskuun mahtuvaa televisiota herätti hilpeyttä: ei kai nyt sentään. Taskuun mahtuva maailmanlaajuinen internet on vielä huikeampaa, vaikka tätä mittaamatonta tietolähdettä käytetäänkin tiedonhakua enemmän hupsujen kissavideoiden katselemiseen.

Mihin ikinä kännykkää käyttääkään, sitä voi käyttää juuri oman mielensä mukaan. Kännykästä on tullut persoonallinen ja yksityinen, juuri minua kuvastava kapine. Olen valinnut sen ulkonäön ja tuunannut kännykän muista erottuvaksi erillisellä suoja-kuorella ja henkilökohtaisilla soittoäänillä. Hakemisto palvelee minun logiikkaani, salasananani suojaavat sähköisiä maksupalveluita, ja lisäohjelmien valikoima paljastaa luonteeni ja mielenkiintoni kohteet.

Miten tässä näin kävi? Miksi kännykkä on tärkeämpi ja henkilökohtaisempi kuin käsilaukku tai lompakko – jonka se muuten pian korvaakin? Niko Kettusen ja Timo Paukun Kännykkä-kirja tarjoaa hyviä vastauksia ja näyttää, kuinka tähän on tultu, ja kuinka yhteiskunta muuttui kännyköiden mukana. Lisäksi kirja tarjoaa esimerkin siitä, kuinka hyvä tietoteksti kirjoitetaan. Ja lopulta kirja on myös hauska lukukokemus, joka tarjoaa uutta tietoa. Harva teos näin moneen tavoitteeseen yltää.

FT Paula Havaste toimii tiedekeskus Heureka ohjelmapäällikkönä. Hän on myös kirjoittanut useita historia-aiheisia romaaneja.